

نگاهی به وجدان کاری و فرهنگ سازمانی با رویکرد دینی

احمدی، محمدرضا، ۱۳۳۹ -

نگاهی به وجدان کاری و فرهنگ سازمانی با رویکرد دینی / نویسنده محمدرضا احمدی؛
تهیه کننده پژوهشکده تحقیقات اسلامی - معاونت پژوهشی. -- قم: زمزم هدایت، ۱۳۸۴
ص ۲۲۴

ISBN: 964-8769-27-3: ۱۱۰۰۰ ریال

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه: ص. [۲۲۱] - ۲۲۴؛ همچنین به صورت زیرنویس.

۱. اسلام و کار. ۲. اخلاق حرفه‌ای. ۳. مدیریت (اسلام). ۴. فرهنگ سازمانی. ۵. کار. --
احادیث. الف. سپاه پاسداران انقلاب اسلامی. نمایندگی ولی فقیه. پژوهشکده تحقیقات اسلامی.
معاونت پژوهشی. ب. سپاه پاسداران انقلاب اسلامی. نمایندگی ولی فقیه. پژوهشکده تحقیقات
اسلامی. زمزم هدایت، ج. عنوان.

۸ ن ۳ الف / ۱۳ / ۲۳۰ BP ۲۹۷ / ۴۸۳۳

۱۱۱۳۴ - ۸۴ م

کتابخانه ملی ایران

زمزم
هدایت
انتشارات

نام کتاب: نگاهی به وجدان کاری و فرهنگ سازمانی با رویکرد دینی

موضوع: مدیریت

تهیه کننده: پژوهشکده تحقیقات اسلامی

نویسنده: محمدرضا احمدی

حروفچینی و صفحه‌آرایی: پژوهشکده تحقیقات اسلامی

ناشر: زمزم هدایت

چاپخانه: سپهر

نوبت چاپ: اول

تیراژ: ۲۰۰۰

تاریخ انتشار: تابستان ۱۳۸۴

قیمت: ۱۱۰۰ تومان

شابک: ۳ - ۲۷ - ۸۷۶۹ - ۹۶۴

قم، خیابان شهید فاطمی (دور شهر)، نبش فاطمی ۳، پلاک ۸۱

تلفکس ۷۷۳۰۷۳۵ - ۰۲۵۱، همراه ۰۹۱۲۲۵۳۲۸۸۷

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۱۳
مقدمه.....	۱۵

فصل اول: فرهنگ سازمانی

سازمان و فرهنگ.....	۲۱
تعریف فرهنگ.....	۲۳
ویژگی‌های عمومی فرهنگ.....	۲۶
مؤلفه‌ها و عناصر اصلی فرهنگ.....	۲۸
۱- ارزش‌ها.....	۲۸
۲- ساختارها.....	۲۸
۳- بینش‌ها.....	۲۹
نقش و قلمرو فرهنگ.....	۲۹
تعریف فرهنگ سازمانی (Organizational culture).....	۳۰
ابعاد فرهنگ سازمانی.....	۳۳

فصل دوم: ارزش و فلسفه کار در اسلام

کار، اهمیت و آثار آن.....	۴۳
کار جوهره حیات.....	۴۴
تعریف کار.....	۴۴
اقسام کار از نظر اسلام.....	۴۶
دیدگاهها، در ارزشگذاری کارها.....	۴۷
اختلاف مراتب کارهای خالصانه.....	۴۹
کار در نظر اسلام.....	۵۰
نتیجه کار در آخرت.....	۵۲
واجب بودن کار برای همه.....	۵۳
کار برای بقا و ارتقا.....	۵۵
فقر یا ثروت.....	۵۶
عوامل تضعیف کننده گرایش به کار.....	۶۱
مسئله بیکاری.....	۷۹
آثار و فواید کار.....	۸۱
۱- آثار فردی کار.....	۸۱
۲- آثار اجتماعی «کار».....	۸۷

فصل سوم: اخلاق و فرهنگ کار

کار جوهره هستی.....	۹۳
ویژگی های کار.....	۹۳
فرهنگ کار.....	۹۴
کیفیت زندگی و فرهنگ کار.....	۹۵

فهرست مطالب □ ۹

۹۷	رویکردهای عمده در اخلاق کار
۹۷	۱- اخلاق کار در نگرش و رویکرد حقوقی (Rights View)
۹۸	۲- نگرش اقتصادی - مطلوبیتی اخلاق کار (Utilitarian View)
۹۸	۳- اخلاق کار در نگرش دینی و مذهبی (Religious View)
۹۹	۴- اخلاق کار در رویکرد عدالت خواهانه (Justic View)
۹۹	مقایسه اخلاق کار در دو مکتب (اسلام و مسیحیت)
۹۹	۱- اصول اخلاق کار در مکتب مسیحیت
۱۰۱	۲- اصول اخلاق کار در مکتب اسلام

فصل چهارم: وجدان کاری

۱۰۷	وجدان چیست؟
۱۰۹	اعمال وجدان
۱۱۱	پایداری اعمال وجدان
۱۱۳	وجدان اجتماعی
۱۱۷	هماهنگی دین و وجدان
۱۱۷	وجدان کاری
۱۱۸	عوامل تضعیف وجدان کاری
۱۲۸	عوامل تقویت وجدان کاری

فصل پنجم: فرهنگ توسعه و وجدان کاری

۱۵۵	توسعه و چالشهای فرهنگی
۱۵۶	توسعه، مفهوم و رویکردها

۱۵۹	رویکردهای کلی در فرایند توسعه
۱۶۱	ارزیابی کلی رویکردهای موجود
۱۶۴	رویکرد اسلامی توسعه
۱۷۱	دفاع مقدس، صحنه آزمون و اثبات کارآمدی فرهنگ اسلام ناب محمدی (ص)

فصل ششم: راهبردهای عملی برای خدمت خالصانه کارکنان

۱۷۹	راهبردهای سه گانه در توسعه انسانی
۱۸۰	۱- راهبرد شناخت
۱۸۱	۲- راهبرد انتخاب
۱۸۱	۳- راهبرد عمل
۱۸۲	رهیافت های کلی بر اساس راهبردهای سه گانه
۱۸۲	۱- افزایش بینش و بصیرت کارکنان
۱۸۴	۲- اهتمام بر حفظ و تعظیم شعائر دینی (تقیّد سازمان به ظواهر شرع)
۱۸۶	۳- پالایش محیط کار از انگیزه های باطل و غیر الهی
۱۸۷	۴- تقویت حسّ تعهد و مسئولیت پذیری کارکنان
۱۸۸	۵- تکریم شخصیت کارکنان
۱۸۹	۶- طراحی «محیط ذکر» در سازمان
۱۹۰	۷- ترویج روحیه «صبر» و بردباری در برابر سختی ها
۱۹۲	۸- احیای فریضه «امر به معروف و نهی از منکر» در محیط کار
۱۹۲	۹- اقامه قسط و عدل سازمانی
۱۹۴	۱۰- ایجاد محیط رقابتی سالم در سازمان
۱۹۴	۱۱- توجه به اصل امانتدار بودن کارگزاران در نظام اسلامی
۱۹۶	۱۲- توجه بیشتر به کیفیت کار و اولویت آن بر اهداف کمی

فصل هفتم: مقایسه وجدان کاری در برخی فرهنگ‌ها

۲۰۱	وضعیت وجدان کاری در جوامع مختلف
۲۰۳	ژاپن، نمونه‌ای از فرهنگ کاری صحیح و کارآمد
۲۰۸	وضعیت کار و وجدان کاری در ایران
۲۱۴	فرهنگ بسیجی و وجدان کاری
۲۱۶	پیامدهای وجدان کاری
۲۲۱	فهرست منابع و مآخذ

مقدمه

احیای اسلام ناب محمدی (ص) و ارزشهای اصیل و الهی آن و پی‌ریزی تمدن عظیم و شکوهمند اسلامی بر پایه این ارزشها، از اصول اساسی و اهداف دراز مدت انقلاب اسلامی ایران است.

فرهنگ متعالی و انسان‌ساز اسلامی از چنان ظرفیت و غنایی برخوردار است که در صورت حاکم شدن بر ابعاد گوناگون و شؤون مختلف زندگی، به طرز شگفت‌آوری جامعه را متحول ساخته آن را در مسیر پیشرفت و تعالی و رفاه و سربلندی قرار می‌دهد؛ تحولی که در گذشته‌های نه‌چندان دور به‌وقوع پیوست و از اعراب بدوی بادیه‌نشین و به دور از هرگونه تمدن و پیشرفت، ملتی ساخت که شرق و غرب جهان را به تسخیر در آورد و بزرگ‌ترین تمدن بشری را بنیان نهاد.

اما، متأسفانه به مرور زمان و بر اثر حوادث و تحولات مختلف، این ارزشهای فرهنگی یکی پس از دیگری رنگ باخت و جای خود را به‌باورهایی قشری و انحرافی داد و تمدن اسلامی را در سرآشویی سقوطی قرار داد که اینک احیا و نجات دوباره آن و جبران این همه عقب‌ماندگی، به سالها تلاش و مجاهده پیگیر و همه‌جانبه نیازمند است.

به هر حال، در اثر جانفشانی‌ها و فداکاری‌های بی‌نظیر فرزندان جان بر کف و ایثارگر اسلام، انقلاب اسلامی ایران، طوفانهای مهیب و هول‌انگیز حوادث و مشکلات را پشت سر گذاشته و با عبور موفق و سرفرازانه از گذرگاههای خطر خیز و بی‌شمار، دورهٔ سازندگی و تلاش برای برپایی تمدن نوین اسلامی و احیای دوبارهٔ ارزشهای آن را در پیش روی دارد.

بی‌شک، حساسیت و اهمیت این دوره، نه تنها از دوران دفاع مقدس کمتر نیست بلکه به لحاظ پاره‌ای ملاحظات بیشتر هم می‌باشد؛ زیرا از سویی بر اثر غفلتها و خیانت‌های گذشته فاصلهٔ عقب‌ماندگی‌ها از قافلهٔ پیشتاز و شتابان تمدن بشری، بسیار عمیق و زیاد شده است و از سوی دیگر، ایران اسلامی به عنوان خاستگاه انقلاب اسلامی و ام‌القرای جهان اسلام، نقطهٔ امید همهٔ محرومان و مستضعفان و ملت‌های مسلمانی است که آرزو مندند روزی بتوانند در سایهٔ اسلام و حاکمیت دوبارهٔ ارزشهای آن به آزادی، سعادت و فلاح و رستگاری دست یابند. به این جهت، ارائهٔ یک الگوی عملی موفق از توانایی حاکمیت اسلام در ادارهٔ جامعهٔ پیشرفته و مدرن از اهمیت صد چندان برخوردار است. این در حالی است که تمام جهان‌خواران و مستکبران و همهٔ کسانی که نشر و اشاعهٔ فرهنگ ارزشی اسلام را سدی در برابر حاکمیت نامشروع و فزون طلبی‌های مستکبران خود می‌بینند، با انواع حيله‌ها و ترفندهای شیطانی، در صدد جلوگیری از پیشرفت انقلاب اسلامی و دستیابی به اهداف اصلی و اساسی آن هستند.

مقام معظم رهبری، با دیدی هوشمندانه و با درکی عمیق از این حساسیت و شناختی بجا از جایگاه و نقش تعیین کنندهٔ فرهنگ و ارزشهای فرهنگی در رسیدن جامعه به اهداف اصولی خود، ضمن هشدارهای مکرر نسبت به

خطر تهاجم فرهنگی دشمنان نظام مقدس اسلامی و تأکید بر سلامت فکری و فرهنگی جامعه، در پیامهای خود همواره بر ضرورت تبیین شاخصهای فرهنگ غنی اسلام در ابعاد مختلف آن از جمله جنبه‌هایی که مربوط به فعالیت‌های جمعی بویژه در سازمانها و محیط‌های کاری مربوط می‌شود، تأکید فرموده‌اند.

بی‌تردید، توجه دقیق، مسئولانه و متعهدانه به این هشدارها در «بایسته»‌هایی که متأسفانه جای آنها در جامعه انقلابی و در حال تحول ما خالی است و در حال حاضر هم بیش از هر زمان دیگری به آن نیازمند است، می‌تواند گره بسیاری از مشکلات کشور را در برنامه‌های کلان توسعه بگشاید و رسیدن به اهداف تعیین شده آن را میسر سازد.

با توجه به این حساسیت و نقش تعیین کننده‌ای که فرهنگ صحیح و کارآمد در عرصه فعالیت‌های مختلف اجتماعی - بویژه در دوران سازندگی - دارد و با الهام از رهنمودها و پیامهای دوراندیشانه رهبر عظیم‌الشان انقلاب، پژوهشکده تحقیقات اسلامی نمایندگی ولی فقیه در سپاه تصمیم به تهیه مجموعه‌ای نسبتاً جامع در تبیین جنبه‌های مختلف فرهنگ سازمانی و وجدان کاری گرفت تا با توجه به واقعیتهای موجود جامعه، جنبه‌های کاربردی موضوع و در نظر گرفتن دیدگاههای اسلامی در این زمینه، به بررسی و توضیح آنها بپردازد.

هر چند خطاب اصلی مجموعه حاضر پرسنل جان بر کف و ایثارگر سپاه پاسداران انقلاب اسلامی هستند، اما با توجه به این که در این موضوع بجز برخی مقالات، سخنرانی‌ها و خطابه‌ها، کار منسجمی انجام نشده، امید است که برای تمام اقشار جامعه اسلامی و انقلابی، مفید و قابل استفاده باشد.

مجموعه حاضر، دارای هفت فصل، به شرح ذیل می باشد:

فصل اول؛ فرهنگ سازمانی

فصل دوم؛ ارزش و فلسفه کار در اسلام

فصل سوم؛ اخلاق و فرهنگ کار

فصل چهارم؛ وجدان کاری

فصل پنجم؛ فرهنگ توسعه و وجدان کاری

فصل ششم؛ راهبردهای علمی برای خدمت خالصانه کارکنان

فصل هفتم؛ مقایسه وجدان کاری در برخی فرهنگها

برای تهیه این مجموعه، تلاش پیگیر و دامنه دار و بررسی های گسترده ای به عمل آمده تا ضمن پرداختن به ابعاد مختلف موضوع، مطالب به گونه ای طرح و ارائه شود که برای عموم قابل بهره برداری باشد، ضمن آنکه استفاده از آیات و روایات و نظریات اندیشمندان اسلامی و صاحب نظران علوم اجتماعی و اقتصادی، به غنا و استحکام علمی مباحث نیز افزوده است.

با این حال، خود معترفیم که این کار، عاری از عیب و نقص نیست. به همین جهت، بر همه صاحبان اندیشه و قلم و پاسداران حریم فرهنگ متعالی اسلام عزیز است که با روشن ساختن زوایای ناشناخته آن، دین خود را به اسلام، انقلاب اسلامی و مجاهدان مخلص و بی نام و نشانی که برای به ثمر نشستن این شجره طیبه، جای جای این خاک مقدس را به خون مطهر خود رنگین کرده اند، ادا نموده، راهی نو در پیش پای نسل پویا و تلاشگر انقلاب قرار دهند - ان شاء الله -.

فهرست منابع و مآخذ

قرآن کریم.

نهج البلاغه، ترجمه سید جعفر شهیدی.

نهج البلاغه، صبحی صالح، چاپ اول، مرکز البحوث الاسلامیه، قم، ۱۳۹۵ ه. ق.

اصول فلسفه و روش رئالیسم، سید محمد حسین طباطبایی، چاپ دوم، انتشارات اسلامی.

المعجم المفهرس لالفاظ القرآن الکریم، محمد فؤاد عبدالباقی.

امریکا پیشتاز انحطاط، روزه گارودی.

ایران امروز در آیینۀ مباحث توسعه، حسین عظیمی، دفتر نشر فرهنگ اسلامی.

بحار الانوار، علامه مجلسی، مکتبه الاسلامیه، تهران.

بحران نوگرایی و فرهنگ سیاسی در ایران معاصر، سید علی اصغر کاظمی، نشر قومس.

بیست گفتار، مرتضی مطهری، چاپ ششم، دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه

علمیه قم.

تحف العقول عن ال الرسول، ابو محمد الحرّانی، چاپ پنجم، انتشارات حیدریه، نجف،

۱۹۶۱ م.

۲۲۲ □ نگاهی به وجدان کاری و فرهنگ سازمانی با رویکرد دینی

ترجمه تفسیر المیزان، سید محمد باقر موسوی همدانی.

ترمینولوژی حقوق، محمد جعفری لنگرودی، چاپ پنجم، کتابخانه گنج دانش، تهران، ۱۳۷۰.

تعلیم و تربیت در اسلام، مرتضی مطهری، چاپ ششم، انتشارات الزهراء، تهران، ۱۳۶۴.

تغییرات اجتماعی، گ.ی. روشه، ترجمه وثوقی.

تفسیر المیزان، سید محمد حسین طباطبائی.

تفسیر نمونه، جمعی از نویسندگان، زیر نظر ناصر مکارم شیرازی.

جهانی شدن فرهنگ و سیاست، سید علی اصغر کاظمی، نشر قومس.

چهره متغیر امنیت ملی، رابرت ماندل، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، چاپ دوم.

خاتمیت، مرتضی مطهری، چاپ اول، انتشارات صدرا، تهران، ۱۳۶۶.

رساله حق و باطل، مرتضی مطهری، چاپ هشتم، انتشارات صدرا، تهران، ۱۳۶۷.

رفتار سازمانی، مورهد / گریفین، ترجمه سید مهدی الوانی، غلامرضا معمارزاده، نشر مروارید.

روانشناسی اجتماعی، علیرضا محسنی تبریزی، جزوه درسی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران.

سنجش نگرش جوانان به ابعاد ماهوی شغل و رابطه آن با نیازهای رشد، خالد رستگار،

رساله کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۷۲.

سیستم اطلاعاتی مدیریت، دکتر مانیان، دانشگاه عالی دفاع ملی، ۱۳۷۹.

شعاع اندیشه و شهود، غلامحسین ابراهیمی دینانی، انتشارات حکمت.

شناخت محیط ملی، جزوه درسی دوره دکتری، حسین عظیمی، دانشگاه عالی دفاع ملی.

صحیفه نور، امام خمینی (ره)، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).

عدل الهی، مرتضی مطهری، انتشارات صدرا.

علم اخلاق یا حکمت عملی، محمد علی بامداد.

غرر الحکم و درر الکلم، عبدالواحد آمدی، ترجمه محمد علی انصاری، دوره دو جلدی.

فرازهایی از اسلام، سید محمد حسین طباطبائی، جمع آوری و تنظیم سید مهدی آیت الهی، چاپ جهان آرا، قم.

فروع کافی، محمد بن یعقوب کلینی، چاپ دوم، دارالکتب الاسلامیه، تهران، ۱۳۵۰.

فرهنگ، استقلال و توسعه، جواد منصوری، دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی.

فرهنگ علوم اجتماعی، آلن پیرو، ترجمه باقر ساروخانی، انتشارات کیهان.

قاموس قرآن، سید علی اکبر قرشی، چاپ اول، انتشارات دارالکتب الاسلامیه، تهران، ۱۳۵۴.

کار و زندگی، مجید یکتایی، چاپ چهارم، ناشر: نویسنده، تهران، ۱۳۳۸.

لغت نامهٔ دهخدا، علامه علی اکبر دهخدا.

مبانی اقتصاد اسلامی، دفتر همکاری حوزه و دانشگاه، چاپ اول، انتشارات سمت، تهران، ۱۳۷۱.

مبانی تاریخ اجتماعی ایران، رضا شعبانی، چاپ اول، نشر قومس، تهران، ۱۳۶۹.

مبانی رفتار سازمانی، هوشنگ گوگلان، مرکز آموزش مدیریت دولتی.

مبانی مدیریت استراتژیک، جزوهٔ درسی دورهٔ دکترای غلامرضا معمارزاده، دانشگاه عالی دفاع ملی، ۱۳۷۹.

مدیریت رفتار سازمانی، علی رضائیان، چاپ اول، دانشکدهٔ مدیریت، دانشگاه تهران، ۱۳۷۲.

مدیریت فرهنگ سازمانی، استانلی دیویس، ترجمه ناصر میرسپاسی و پریچهر معتمد گرجی.

مدیریت منابع انسانی و روابط کار (تمرین و مقالات)، ناصر میرسپاسی، انتشارات شروین.

مستدرک الوسائل، میرزا حسین نوری طبرسی، دورهٔ سه جلدی، مکتبه الاسلامیه، تهران.

مفاهیم اساسی جامعه‌شناسی فرهنگی، علیرضا محسنی تبریزی، دانشگاه عالی دفاع ملی. مفردات، راغب اصفهانی.

میزان الحکمه، محمد محمدی ری‌شهری، دورهٔ ده جلدی، مکتب الاعلام الاسلامی، قم.

۲۲۴ □ نگاهی به وجدان کاری و فرهنگ سازمانی با رویکرد دینی

نگاهی دوباره به تربیت اسلامی، خسرو باقری، انتشارات مدرسه.

وجدان، محمد تقی جعفری، انتشارات اسلامی، تهران.

وسائل الشیعه، محمد بن حسن حر عاملی، تحقیق عبدالرحیم ربانی شیرازی، دوره بیست
جلدی، چاپ پنجم، بیروت.

هفت ستون سیاست، سید علی اصغر کاظمی، دفتر نشر فرهنگ اسلامی.

فهرست روزنامه‌ها و مجلات

روزنامه اطلاعات، ۱۳۷۰/۲/۳۰.

روزنامه کیهان، ۱۳۷۰/۲/۲-۲۳.

مجله دانش مدیریت، شماره ۳۳، زمستان ۱۳۷۲.

مجله کیهان فرهنگی سال یازدهم، شماره ۶.

مجله مدیریت دولتی، شماره ۱۴، ۱۸، ۱۹، ۳۴.

فهرست منابع انگلیسی

1. Oswald spenger, decline of the west (New york, 1926 - 8),
p.42.
2. Rostow, Stage of Economic groth.

مرکز پخش:

قم، خیابان شهید فاطمی (دور شهر)، نیش فاطمی ۳، پلاک ۸۱
نمایشگاه و فروشگاه کتاب زمزم هدایت تلفکس: ۷۷۳۰۷۳۵

